

Kokkuvõte Ida-Harju Koostöökoja õppereisist Bulgaariasse

MTÜ Ida-Harju Koostöökoja delegatsioon külastas 11-15.oktoobrini 2012 Bulgaaria tegevusgrupi "Panagyurishte Strelcha Lesichovo" tegevuspiirkonda.

Käesolevaga esitame liikmetele kokkuvõtte õppereisist ning koostööst Bulgaariaga

Piirkonna valik

Külastatava piirkonna valikul peeti silmas varasemaid koostöösuhteid ning samuti seda, et külastatav piirkonda omaks Ida-Harju Koostöökoja piirkonnaga sarnaseid jooni ning oleks üksteiselt midagi õppida. Külastatav tegevusgrupp asus sarnaselt Ida-Harju Koostöökojaga pealinnalähedases regioonis ning Ida-Harju Koostöökojale sarnase territooriumiga.

Varasem koostöö

Koostöö "*Panagyurishte Strelcha Lesichovo*" tegevusgrupiga sai alguse juba 2012.aasta alguses.

2012.aasta kevadel palusid Bulgaarias tegutseva agentuuri esindajad Ida-Harju Koostöökojalt abi Ühise Põllumajanduspoliitika (ÜPP) 50.aastapäevale pühendatud ning neljas riigis toimuva kampaania raames korraldatavate ürituste organiseerimisel. Samuti paluti Ida-Harju Koostöökoja juhatuse esimehelt ettekannet juuni lõpus toimunud Ühise Põllumajanduspoliitika (ÜPP) 50.aastapäevale pühendatud ning neljas riigis toimuva kampaanis raames korraldatud konverentsile.

Oma ettekannetega esinesid samal konverentsil ka vastuvõtva tegevusgrupi '*Panagyurishte Strelcha Lesichovo*' esindajad.

Juba juunikuisel konverentsil sai selgeks, et tegevusgruppide vahel on olemas sarnasus ning koostöövõimalused.

Peale juunikuist konverentsi toimus 28. septembril 2012 Eestis ümarlaud "*Innovatsiooni ja heade tavade juurutamine, tulemuslikkus ja jätkusuutlikkus maapiirkondades*", kuhu paluti samuti ettekannet MTÜ Ida-Harju Koostöökoja poolt (ettekannetega esinesid ümarlaul veel Põllumajandusministeerium ning Aiandusliit). Ühtlasi külastas Bulgaaria delegatsioon 30. septembril 2012 ka Ida-Harju Koostöökoja tegevuspiirkonda. Külalistele tutvustati organisatsiooni, piirkonna strateegia rakendamise kogemusi ja õppetunde ning Ida-Harju Koostöökoja piirkonna edukaid projekte. Külalistele tegi ettekande ka Raasiku OTT võrgustik, kes rääkis oma kogemustest võrgustiku arendamisel ning käigushoidmisel. Külalistele näidati ka Anija mõisa tegevusi ning Oxforell Puhkekeskust.

Järgnes ka küllakutse MTÜ Ida-Harju Koostöökoja juhatusele ning strateegia rakendamisega seotud inimestele. Võtsime küllakutse vastu ning ühise otsuse kohaselt külastas Bulgaariat 15 inimest.

Õppereisist

11. oktoobril saabudes võttis Ida-Harju Koostöökoja grupi vastu **Bulgaaria Põllumajandus- ja Toiduministeerium**, kelle käest saadi ülevaade Leader arengust Bulgaarias. Erinevalt Eestist, kus Leader katab 99,9% maapiirkonnast, on Bulgaarias Leader-tegevusgruppide poolt kaetud vaid 29% maapiirkonnast (23% kogu riigist) ehk kokku 58 kohaliku omavalitsuse territoorium. Bulgaaria Põllumajandusministeeriumi esindajad on varasemalt külastanud Eestit ning siin toimunud sündmusi ning omavad kontakti Maamajanduse Infokeskusega.

Põllumajandusministeeriumi külastamise järgselt liiguti vastuvõtva tegevusgrupi piirkonda. Ööbiti Panagyurishtes, mis paikneb umbes 95km kaugusel pealinnast Sofiast.

12.oktoobri hommikul jagati vastuvõtjate poolt grupp kaheks – pool gruppi osales Panagyurishte vallavanema vastuvõtul, teine pool grupist sai samal ajal võimaluse tutvuda kohaliku tegevusgrupi kontoripoolega. Kohaliku vallavanemaga kohtumise käigus tutvustati üksteise piirkondi, arutati võimalikku koostööd ning räägiti Leader programmist. Panagyurishte omavalitsus rõhutas Leader tegevusgruppide olulisust ja vajadust piirkonnas. arutati ka ettevõtlusvaldkonna ja maksude teemal. Panagyurishte piirkonna peamised ettevõtlusharud, mis tagavad piirkonna jätkusuutlikkuse, on seotud tööstusega – vasekaevandus, meditsiiniseadmete tootmine jms.

Vastuvõtule vallavalitsuse järgnes tegevusgruppide omavaheline koostöoarutelu koos ettekannetega üksteise organisatsioonidest (arutelu toimus kohaliku muuseumi konverentsisaalis). Ettekannetega esinesid vastuvõtva tegevusgrupi tegevjuht Luchko Makedonski ning Ida-Harju Koostöökoja tegevjuht Tiina Sergo. Tegevusgruppide vahelise erinevusena võib välja tuua toetusmeetmete teistsugust ülesehitust. Eestis on Leader tegevusgruppidel küllalt suur vabadus oma meetmete koostamisel – võimalik on koostada integreeritud meetmeid, valida vajalikud ning sobivad tegevused ning need ühte meetmesse kokku panna. Bulgaaria süsteem näeb ette, et meetmetena rakendatakse Euroopa Nõukogu määrus (EÜ) nr 1698/2005 koode (nt kood 321 “Põhiteenused majandusele ja maaelanikkonnale” ongi eraldi meede).

Ida-Harju Koostöökoja grupi osalejad tõid tagasisides positiivsena välja, et vastuvõttvas tegevusgrupi strateegias ja meetmetes olid selged ja fokuseeritud suunad – näiteks oli prioriteetselt arendatava ettevõtlusvaldkonnana välja toodud roosiõli tootmine). Olid tuvastatud peamised piirkonna tegevusalad, millel on potentsiaali ning meetmete kaudu fokuseeriti toetused nendele valdkondadele. Selline lähenemine aitab paremini strateegia tulemusi saavutada ning prioriteetselt valdkonda kiiremini arendada.

Eestis on täna laiapõhjalised meetmed, mis võimaldavad väga palju erinevaid tegevusi. Tulemuseks on Eestis ühelt poolt positiivsena asjaolu, et toetuse taotlejate ring saab olla lai, samas miinuspooleks on toetuse killustatud jagunemine. Leiti, et Leader strateegia rolliks peaks olema siiski tervikpildi loomine ning prioriteetsete valdkondade seadmine.

Ettevõtlusprojektidest külastati roosiõlitehast ning veinitootmist.

Roosiõli tehas paiknes Panagyurishte omavalitsuses ning pakkus hooajaliselt tööd 80 inimesele (peamiselt rooside kasvatusega seotud lihttööd). Samas tehases valmistati ka lavendliõli, kuid põhirõhk oli siiski roosiõli tootmisel. Tooraineks vajalikud roosid kasvatati ettevõtte omandis olevatel põldudel (8ha). Tehase kogutoodang on ettevõtja sõnul 30-40kg aastas, mis läheb suuremas osas ekspordiks suurriikide kosmeetikatööstustele. Muljet avaldas ka ettevõtja kõrge teadlikkus mahetootmise osas – taotletud olid vajalikud sertifikaadid jms. Toetus oli roosiõli tehas saanud seadmete soetamiseks, koostamisel oli Leader meetmesse ka järgmine projekt, mille abil tootmisvõimsust suurendada.

Külastati ka kohalikku **veinitööstust** samas omavalitsuses. Veinitööstus oli asutatud alles 2006. aastal, kuid tegutsetud 6 aasta jooksul oli tootmisvõimsus kasvanud mitmekordseks. Viinamarjad kasvatatakse ise lähedalasuvatel põldudel.

Kiire ajaga oli saavutatud veinitootmises väga kõrge tase, samuti alustati 2009.aastal juba ekspordiga.

Mõlema ettevõtte külastuse järgselt avaldas muljet ettevõtete väga kiire kasv ning orienteeritus ekspordile. Nii roosiõli- kui veinitööstuse puhul paistis silma asjaolu, et ettevõtjad olid turusituatsiooni ning – trendidega hästi kursis ning omasid kõrgeid teadmisi ekspordist. Oma ettevõttele olid mõlemad tootjad alguse pannud ilma igasuguste toetusteta, EL toetusi hakati taotlema alles hiljem. Samas küsimuse peale väikeettevõtja elu kohta Bulgaarias üldiselt tõid mõlemad ettevõtted välja probleemi suure paberimajanduse hulga, bürokratlike reeglite ning kontrollidega.

Järgnevatel päevadel külastati Strelcha omavalitsust.

Kõigepealt võttis kogu grupi vastu **Strelcha omavalitsus**, kes tutvustas oma piirkonda. Toimus arutelu piirkondade sarnasustest ja erinevustest. Omavalitsuste poole pealt räägiti ka maksude ning tööjõu teemadel. Positiivset muljet avaldas asjaolu, et Bulgaaria kohalikud omavalitsused on hea meelega valmis toetama ettevõtteid läbi ettevõtluseks maa andmisega. Strelcha omavalitsuse sõnul otsitakse aktiivselt välisinvestoreid ning üritatakse igal moel toetada ettevõtluse arengut piirkonnas.

Lisaks omavalitsusele külastati lisaks Euroopa rahastuse (sh Leader) toel renoveeritud **noortekeskust** ning **turismiinfopunkti** koos selle juurde kuuluva muuseumiga Strelcha omavalitsuses.

Noortekeskuse puhul ei olnud otseselt tegemist Leader projektitoetusega, kuid projekt oli valminud ja ellu viidud kohaliku tegevusgrupi töötajate abil. Projektirahade toel oli renoveeritud noortekeskusele ruumid erinevateks tegevusteks. Erinevalt Eesti noortekeskustest jäi silma, et puudu jäi hubasusest. Noortele mõeldud arvutiklass koos sisustusega (klass oli väidetavalt sisustatud juba 2012 kevadel) paistis väga väikese kasutatavusega.

Positiivsena nähti Ida-Harju Koostöökoja grupi poolt samas vana hoone otstarbekat kasutust ning vajaduspõhist projektiraha kasutust – tööde teostamisel oli rõhk pandud esmavajalikele asjadele (siseruumide kordategemine ning sisustus vs fassaad).

Külastatav kohalik turismiinfopunkt oli kohaliku omavalitsuse hallatav allasutus. Infopunkti juures tegutses ühtlasi kohalik väike muuseum, samuti andis turismiinfopunkt välja kohalikku ajalehte. Selle kõige peale oli turismiinfopunktis vaid üks töötaja.

Üllatav oli asjaolu, et omavalitsuse hallatavad turismiinfopunktid ning muuseumid on Bulgaarias pea kõigis omavalitsustes. Samuti pakkus positiivset üllatust ja mõnes mõttes äratundmisrõõmu multifunktsionaalsus – turismiinfopunkti kasutati ära muuseumi haldamiseks ning kohaliku lehe väljaandmiseks.

Küll jäi nii turismiinfokeskusest ning ka hilisemalt külastatud mulje, et kohapeal ei osata turistide saabumist piisavalt ära kasutada. Turismiinfopunkt ning muuseum olid üles ehitatud peamiselt siseturisti teenindamiseks. Inglisekeelset infot turismiinfopunktis ega Koprivshitsa linnas (mis ongi peamiselt turistidele orienteeritud atraktsioonina toimiv linn) ei olnud.

Ühise tagasisidearutelu käigus leiti, et Eestis võiks multifunktsionaalsuse poole pealt turismiinfo jagamisel ära kasutada kohalikke raamatukogusid, mis seni on olnud orienteeritud peamiselt kohalikele ja täidavad peamiselt ühte kitsast ülesannet.

Mõlemat riiki ühendava probleemina nähti viidastamist – võõral on kohapeal väga raske orienteeruda, tihti puuduvad arusaadavad juhised ning viidad. Isegi turismiobjektide juures puudub tihti ka omakeelne info, rääkimata võõrkeelsest.

Õppereisi kogemuste põhjal tekkis aktiivne arutelu maapiirkondade arendamise ning ka Ida-Harju Koostöökoja tegevuste osas.

Peale kohalike muljete kuulamist oli kõigil rõõm tõdeda, et Eestis on suhtlemine kohalike rakendusasutuste ning seadusandjatega (PRIA, Põllumajandusministeerium) võrreldes Bulgaariaga oluliselt lihtsam ja paindlikum. Ollakse enam orienteeritud koostööle ning lahenduste otsimisele. Bulgaarias tugevalt silmapaistnud hierarhiline struktuur on Eestis asendumas koostööle ja partnerlusele orienteeritud struktuuriga.

Eestis saame uhked olla ka meie jaoks nii iseenesestmõistetavate digitaalsete lahenduste üle – nii riigiasutuste kui tegevusgruppidega suheldes saab Eestis väga palju asju korda digitaalse allkirjaga, projektitaotlejad saavad oma projektitoetuse taotlusi ning kuludeklaratsioone esitada tegevusgrupile e-posti teel jne. Vastuvõtjad tõdesid, et neil valitseb endiselt olukord, kus ühe allkirja pärast tuleb 300km sõita.

Tegevusgruppide teemalises arutelus koorus välja, et kui täna kipuvad tegevusgrupid olema peamiselt ikkagi projektiraha jagajad, peaksid nad pigem olema orienteeritud koostööle oma organisatsiooni välise koostööpartneritega. Raha jagamise kõrval võiks Leader võrgustik aidata senisest palju enam kaasa koostöösidemetega loomisele. Põhikeskmes ja oluline on ettevõtlikkus ja koostöösuhted. Ainult rahajagamisele taandumine on väga lühiajaline lahendus,

mis leevendab mingit kitsaskohta vaid korraks. Rõhk võiks olla ettevõtluse suhete ja võrgustike arendamine.

Huvitava mõttena toodi välja, et toetustega ehk hoopis pärsitakse ettevõtlikkust. Statistilises mõttes on täna Eestis kõrgkoolilõpetajatest 5% valmis alustama oma ettevõttega. Euroopas keskmiselt on see tase 10-11%.

Lõppjärgeldusena jäi kõlama, et Ida-Harju Koostöökoja ja vastuvõtva Bulgaaria tegevusgrupi vahel on mitmeid sarnasusi ning suur potentsiaal koostööks.

Ühiselt leiti, et tasub kaaluda Bulgaaria tegevusgruppi kui nn "partnertegevusgruppi," kellega arendada pikemaajalist koostööd ning ühisprojekte.

Ühtlasi pandi reisi lõpuks paika plaan, et järgmine õppereis toimub Läti ja Leedu suunal ning kaasatakse kõik Ida-Harju Koostöökoja liikmed, edendamaks võrgustumist ja koostööd.